

ו. יש אומרים שרשאי אדם למכור את חמצו של חבירו שלא מדעתו, מדין זכין לאדם שלא בפניו (ז), ויש חולקים על כך וסוברים שלא נאמר דין זכין להפקיע קנינו של אדם (ח), ועוד שאין דעת

שמצכים את החמץ ביחד עם הבית לעכו"ם לא שייכא זה, דהרי אם אין שליחות לעכו"ם, א"כ גם הבית אינו קנוי לו"י].

(ז) ראה שו"ת פנים מאירות, ח"ב, סי' נב שנסתפק לענין מכירת בפרה, אם אפשר למכור בהמת חבירו לנכרי שלא מדעתו מדין זכין לאדם שלא בפניו. ודעת הח"ס, בשו"ת, אבהע"ז, סי' יא, "הלכה רווחת למכור חמצו של חבירו בשעה חמישית, מטעם זכיה לאדם, אעפ"י דהוי זכיה ממנו לאחר", וראה בקונטרס פסקי מרן הח"ס, בעניני מכירת חמץ, פרק ו, אות א, מה שכתבתי בזה, ובקף החיים, סי' תמח, סקס"ט, שו"ת אמרי יושר, ח"ב, סי' כג, שו"ת דברי חיים, ח"ב, סי' מו, שו"ת נאות דשא, או"ח, סי' לט, ושו"ת בית אבי, או"ח, סי' מ, שדי חמד, מערכת בכור בהמה, סי' י, ומערכת חמץ ומצה, סי' ט.

ולעני"ד נראה דחיינו דוקא כשמוכרים חמצו של אדם מסויים, ששכח למכור חמצו או נאנס, אז יש מקום לדון למכור חמצם מדין זכין, אבל אין שייך כלל למכור חמץ של אנשים בלתי ידועים, שאין הקונה יודע מיהו מוכר החמץ, ומלבד שדבר זה תלוי בדין ברירה, פשוט וברור שאין כאן סמיכות דעת כלל לקנין וראה להלן. [ולפי"ז לק"מ מה שתמהתי בהערותי לפסקי הח"ס, הנ"ל, מדוע אין מוסיפים בנוסח השטר למכור חמצם של אחרים שלא מדעתם, וראה בנוסח שטרו של בעל הר צבי, במקראי קודש סי' סט]. ומיהו להסוברים דמכירת החמץ אינה אלא לגבי חיוב ביעור דרבנן, אפשר דשפיר מצי חייל הקנין מדין ברירה, דהא קיי"ל בדרבנן דיש ברירה. ואמנם אותם המוכרים שיתבררו קודם זמן האיסור יוכל לחול הקנין משעת הברירה ואילך ובכה"ג לכו"ע ליכא חסרון דברירה. ושו"ר מ"ש בתכלת מרדכי, דיני מכירת חמץ, סי' קכא, ודו"ק. ובאמת יש נוהגים לכתוב בכל שטר מכירה שחלות הקנין יהא בסוף שעה החמישית, ולפי"ז שפיר יוכל לחול הקנין אף על המוכרים שיגיעו לבית הרב לפני אותו זמן, ודו"ק היטב בכ"ז. וראה בדברינו לעיל סוף פרק יג.

(ח) קצות החושן, סי' רמג סק"ח, מרכבת המשנה, גירושין, פ"ו, והסכים עמו בשו"ת ריב"א, אבהע"ז, סי' יח. ובשו"ת באר יצחק, או"ח, סי' א, האריך טובא לדחות דבריהם, והוכיח מכמה דוכתי דדין זכיה שייך בכל גווני, ובחזו"א, אבהע"ז, סי' מט, סקי"א כתב דאף לדעת קצות אפשר למכור חמץ שלמ"ד הבעלים, משום דזוכה לו במעות תמורת החמץ וחשיב זכות גמור, וכ"כ בשו"ת באר יצחק, שם, ענף ד. ודבריהם תמוהים וכמ"ש בקונטרס פסקי הח"ס, הנ"ל, ועיין שו"ת זכר יהוסף, או"ח, סי' קמ, שו"ת חבל יעקב, ח"א, סי' ו, שו"ת

הקונה סומכת לקנות באופן כזה (ט).

ז. לדעת הסוברים דשייך במכירת חמץ דין זכין לאדם שלא בפניו, אף אם מינה שליח מסויים למכור חמצו ונאנס השליח, רשאים אחרים למכור את החמץ, שלא מדעת הבעלים, מדין זכיה (י).

ח. מי שנתמנה כשליח על מכירת החמץ יכול למנות שליח אחר במקומו (יא) ויש חולקים בדבר (יב).

חר צבי, או"ח ח"ב, סי' לח, לט, שו"ת דברי מלכאל, ח"ד, סי' כב, אות יב, יח, שו"ת חלקת יואב, אבהע"ז, סי' יא.

(ט) שו"ת בנין עולם, סי' כג, דהרי יכול המוכר לבטל המכר לכשישמע, ובפתחי תשובה, כאן, חולק עליו דאינו אלא כלוקח על תנאי שיתרצה המוכר, וח"ד בכף החיים, אות סט. אמנם יש סוברים בזכות גמור אין הזכיה מתבטלת אפילו צווח לכשישמע, דאמרינן השתא הוא דהדר ביה, ראה רשב"א, קידושין דף כג, מחנה אפרים, זכיה ומתנה, סי' ז, אמרי בינה, תרומות ומעשרות, סי' כ, שו"ת עין יצחק, אבהע"ז, סי' א, ולפי"ז יש לדון במ"ש בשו"ת אבני נזר, או"ח, סי' שלא, סי' שמז, דאין מכירה מדין זכיה מועלת בחמץ, דאף לאחר המכירה עובר בבל יראה, מטעם הואיל דמצי למחות הוי כדידיה עיי"ש, ולחנ"ל אין דין מחאה בזכות גמור, וראה מ"ש בפסקי הח"ס, שם, וכן במקראי קדש, פסח, ח"א, סי' עא.

אוצר החכמה

(י) שו"ת אבני נזר, או"ח, סי' שמז, ולא אמרינן דכיון דמינה שליח, גלי דעתיה שאינו רוצה שימכרו את חמצו מדין זכיה, אלא מדין שליחות, ודלא כפירוש קמא בתוס' קידושין, דף כג: עיי"ש. ברם בשו"ת באר יצחק או"ח, סי' א, ענף ג, משמע דנקט כתירוץ זה בתוס', דהיכא דנחת בתורת שליחות לא מהני דין זכיה, וכ"כ בשבילי דוד, יור"ד, סי' שכת, סק"ב, וראה שו"ת זכר יהוסף, שם, ונראה דלענין חמץ איכא אומדנא דאנן סהדי דבדאי ניחא ליה בכל גווני שיהא חמצו נמכר ודו"ק. וראה שו"ת משפטי ליעקב, או"ח, סי' לו, בענין שליח עושה שליח במכירת חמץ, דמהני לכר"ע מהאי טעמא דלעיל, וראה להלן באות הסמוך.

(יא) שו"ע, חו"מ, סי' רמד, "אם אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אינם יכולים לומר לסופר לכתוב, אלא הם עצמם כותבים ויש מכשירים באומר אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני". ובשו"ע אבהע"ז סי' לה, ס"ו, בענין שליח עושה שליח בקדושין, והיינו דוקא במסר את כסף הקידושין לשליח, וראה שם סי' לו, ס"ה, ובקצות החושן, שם, סק"ב, לענין שליח עושה שליח במסירת מתנה לפלוני כיון דתליא ברצון המקבל, הוי מילי ולא מימסרן לשליח, ובנתיבות המשפט, שם, סק"א, חולק עמו ודעתו